

NOG IETS OVER HANDELSSCHOLEN.

Dezer dagen las men in de dagbladen, dat de directeur der handels-school te Leipzig, de heer ALEX. STEINHAUS, zich te Scheveningen bevond, en gaarne bereid was om aan een ieder, die het verlangde, de noodige inlichtingen te geven over alles wat die inrigting betrof. Het feit, genoeg bekend, dat verscheidene jongelui uit Nederland op die school waren, en dat hunne ouders en voogden met grooten lof spraken over de vorderingen die zij maakten, was geene geringe aanbeveling van het onderwijs dat er gegeven wordt.

Die aankondiging heeft ons weder de pen doen opvatten over dit onderwerp, verscheidene malen reeds in tijdschriften door ons ter sprake gebracht, en nu laatstelijk nog in het Aprilnummer van dit blad. Daarenboven heeft een bezoek waarmede de heer STEINHAUS ons ver-eerde, en ons persoonlijk bezoek verleden jaar op de school te Leipzig, ongelukkig echter juist in de vacantie, ons genoegzaam op de hoogte van deze inrigting gesteld, om die in de hoofdzaak te kennen en er eenigermate over te kunnen oordeelen.

Dat oordeel kan niet dan zeer gunstig zijn. Ruime lokalen, een overvloed van juist gekozene boeken en instrumenten, zijn reeds eene groote aanbeveling voor eene inrigting van onderwijs, maar de grootste waarborg moet toch gevonden worden in de personen die het onderwijs leiden en geven. Zeer juist hebben de oprigters der school ingezien, dat eigenlijk alleen een praktisch en in den handel ervaren man, de ware hoofdonderwijzer zijn kan van een school, waarin handelaars moeten gevormd worden. De heer STEINHAUS was koopman. Hij is verscheidene jaren op een der aanzienlijkste kantoren in Rusland werkzaam geweest, en heeft aldaar zeker eene der moeilijkste van alle kantoor-betrekkingen vervuld, terwijl ook andere der onderwijzers, verreweg de meesten zelfs, langen tijd op kantoren in groote zeehavens werkzaam waren. Daardoor is voor de onderwijzers datgene wat zij moeten onderwijzen, geene praktisch vreemde zaak, zoodat zij de kennis daarvan zelf uit boeken moeten halen; maar zij kennen dat alles door eigene ervaring, door eigene uitoefening, en daardoor is bij hen

eene verkeerde opvatting van deze of gene handelszaak of van de eene of andere usantie, bijna niet mogelijk. Wat men door de praktijk kent, wat men met eigen hoofd en met eigen hand zelf verrigt heeft, dat zit er vrij wat vaster in dan 't geen men alleen in theorie kent.

Maar die onderwijzers muntten wel degelijk ook op hunne kantoren reeds uit door een zekere lust tot studie; zij waren zoo niet van die gewone kantoorklerken, die praktisch misschien magtig knap zijn, maar bij wie buiten die praktijk dan ook letterlijk niets zit. Neen, zij hadden toen reeds lust om veel over handel te lezen, om daardoor ook meer de theorie te leeren van 't geen zij dagelijks zagen en hoorden en zelf deden, en zij hadden zoo langzamerhand een zekeren wetenschappelijken tint gekregen, onmisbaar natuurlijk voor wie anderen wetenschappelijk vormen zal als eene voorbereiding voor de praktijk.

Toch is er niet één onder hen die ongelukkig in zijne zaken is geweest, en die dus deze betrekking alleen heeft moeten aannemen om een middel van bestaan te vinden; bijna altijd zijn dergelijke lui niet geschikt voor zulk eene taak, daargelaten nog dat hunne namen reeds geene aanbeveling zijn bij de kooplui die hunne kinderen aan zulk eene inrigting toevertrouwen. Maar de eenige reden dat men te Leipzig zulke menschen uit eene goede betrekking heeft kunnen rukken en zich van hunne bekwaamheden en van hun tijd heeft kunnen verzekeren, ligt in de ruime belooning die men hun toekent, eene belooning, die voor velen het cijfer van salaris der meeste directeuren van naamlooze vennootschappen ten onzent, verre overtreft; en dat wordt toch goed en zeer gewenscht beschouwd; immers, van waar anders die vele mededingers, zoodra eene zoodanige betrekking open is?

Evenwel, men meene niet dat de school zulke groote voordeelen afwerpt, dat zoo hooge salarissen uit de jaarlijksche opbrengst kunnen gegeven worden; dat is het geval niet, maar de school is rijk. Zij is opgerigt door de Gildenkamer der kooplui, van fondsen die men eerst verdeelen wilde, maar die men op voorstel van eenige verlichte mannen, vrij wat verstandiger, tot dit doel besteed heeft. Jaren lang heeft deze inrigting bestaan, en toen de vorige directeur stierf, bleef er een aanzienlijk nadeelig saldo over, dat nu evenwel tot op de helft verminderd is, sedert de tegenwoordige directeur de zaak met dien ijver heeft opgevat, dat aan een goed resultaat wel niet te twijfelen was. En teregt heeft men ingezien, dat alleen dan op een goeden en ook op een voordeeligen uitslag te rekenen was, wanneer eerst alles zoo goed en zoo volledig was ingerigt, niet, als gedekt kon worden door de jaarlijksche opbrengst, maar zoo als men wist dat eene inrigting van dien aard ingerigt moest zijn. Men ging dus bij de inrigting niet

te rade met de geldelijke krachten, maar met de als juist erkende eischen van eene zaak als deze. Inrigtingen van dien aard zullen voorzeker ook geldelijk voordeelig zijn, wanneer ze met wijsheid en kennis bestuurd worden, en wanneer de noodige middelen in ruimte aanwezig zijn; met meer overleg bestuurd, zou ook de Leipziger school in de eerste jaren waarschijnlijk niet zulk een nadeelig resultaat hebben opgeleverd, en het inwinnen van ettelijke duizenden, meer dan de helft van dat aanzienlijk te kort in den tijd van negen jaren, bij eene onbekrompene uitgave voor alles wat werkelijk als noodig erkend wordt, bewijst dit te meer. Daarenboven bedenke men, dat voor tien en meer jaren, die behoefte aan wetenschappelijk onderrigt, ja zelfs aan enig voorbereidend onderrigt voor het speciale vak van handel, niet alleen nog lang niet zoo algemeen gevoeld werd als thans — hoe weinig ze ook nu nog zelfs door velen wordt erkend, maar dat er toen zelfs nog bij velen tegenwerking bestond, die misschien tegenwoordig ook nog wel door enkelen zou willen getoond worden, maar waarvoor men toch niet meer den moed heeft openlijk uit te komen, of de argumenten daarvan den toets der discussie te laten doorstaan.

Ieder verstandig man erkent, dat de koopman evenzeer een voorbereidend onderwijs noodig heeft als de doctor, de advocaat, enz. Verstandigen en verlichten — en alleen met de zoodanigen moet men zich in discussie begeven — willen van de bewijzen voor die bewering reeds niets meer hooren zelfs, omdat zij die volkomen kennen en zelf wel bijna droomend zouden kunnen opnoemen. Wie in den handel t'huis is en wie daarin ook maar iets verder ziet dan zijn neus lang is, hij weet dat reeds door het eenvoudige wegvallen van dat machinale copiëren van brieven op de kantoren, dadelijk een geheel ander soort van werk van den jongeling gevorderd wordt, zoodra hij op kantoor komt. Het doodend machinale brievencopiëren, doet tegenwoordig op bijna alle kantoren de stomme copiëerpers; niet langer dus behoeft de aankomende knaap zijne hand van schrijven te bederven door het overhaast copiëren van brieven die hij toch niet leest, maar die hij werktuigelijk overschrijft, ook al omdat gebrek aan voorbereidend onderrigt hem toch belet den zin te begrijpen van 't geen hij daar in dat dikke boek neerkladt. De jongen die nu voor 't eerst op kantoor komt, moet dadelijk kantoorwerk doen waarvoor hij zijn verstand moet gebruiken, en waarvan hij dus, zij 't dan ook maar theoretisch alleen, toch wát weten moet. Zal hij bevorderd worden op kantoor, dan moeten zijne bekwaamheden hem den weg tot die hoogere plaats banen, en nu door de groote mededinging in den handel ook meer van den koopman zelven geëischt wordt dan

vroeger, zoo hij een goed bestaan verkrijgen of zelfs behouden zal, moet ook de ondergeschikte meer bekwaamheden bezitten dan vroeger, wanneer hij aan de eischen van zijne betrekking zal voldoen, en wanneer hij later zelf aan het hoofd eener handelszaak zal staan en daaruit voordeel trekken. Het verkeer met alle natien wordt meer uitgebreid en meer levendig, alle hinderpalen die daaraan vroeger in den weg stonden worden langzamerhand weggenomen; wie dus met voordeel handel wil drijven, moet kennis hebben van de taal en van de gewoonten en van de handelsartikelen van die vreemden. Daarbij maakt de concurrentie het beoefenen van speciale vakken noodig, zoodat een bepaald onderdeel van handel moet uitgekozen worden. Maar vooral, in andere landen, in Duitschland vooral, in Frankrijk en in België ook, in Engeland in den laatsten tijd eerst, in de Vereenigde Staten echter al sedert jaren, wordt er tegenwoordig groote zorg gedragen voor al wat onderwijs betreft. Die praktische Engelschen, die voor ons Nederlanders immers niet behoeven onder te doen wat handelskennis aangaat, en die tot nu toe altijd beweerden, dat gansch Engeland eene vrij wat betere handelsschool was dan die nieuwerwetsche inrigtingen daarvoor, die zelfde Engelschen komen nu toch terug van hun vroeger gevoelen, en zoeken nu overal naar goede leermeesters om aan het hoofd der scholen die zij op groote schaal willen oprigten, te staan, die echter zoo makkelijk niet te vinden zijn. Maar die beter onderwezen kooplui worden dan in 't vervolg de mededingers van hen die een minder goed onderwijs ontvangen hebben, en daar de standaard van belooning altijd geregeld wordt naar den maatstaf van het beste, zoo zullen de beter opgeleidden allerwaarschijnlijkst goedkoopers kunnen werken dan de minder goed opgeleidden, omdat zij meer op de hoogte van hunne zaak zijn. De laatsten zullen dan natuurlijk klagen over eene concurrentie die hun te magtig is, maar aan wie ligt de schuld? Reeds nu, men erkenne 't eer het te laat is, reeds nu klagen velen over de mededinging van vreemdelingen, die meer gezien hebben en die beter opgeleid zijn, en die klagten worden zoowel in Engeland als hier te lande vernomen; verscheidene vakken van handel worden dan ook tegenwoordig in beide landen, bijna alleen door vreemdelingen uitgeoefend, en dat toch niet alleen omdat deze veelal uitsluitend bestaan van het handelen met hunne landgenooten, want anders zouden de enkele inlandsche huizen die ook die vakken nog uitoefenen, daarvan niet meer kunnen bestaan, maar veeleer door meer bekwaamheid of liever door meer kennis van hun vak.

Is er nu eenige verschooning voor dat men niet zoo bijzonder volijverig is, wanneer men toch meer dan het noodige heeft, en wanneer

de prikkel der noodzakelijkheid niet meer gevoeld wordt bij den arbeid, die verschooning valt weg voor hen die klagen over gebrek aan middelen van bestaan en over eene mededinging, waarmede zij geen gelijken tred kunnen houden. En dat wij Nederlanders in dat laatste geval zijn, dat mogen die velen getuigen die waarlijk wel werken willen, maar die toch nog altijd te vergeefs uitzien naar een zelfstandig middel van onderhoud. Waarom dan niet ten minste dat eenvoudige middel aangegrepen om vele van die bezwaren te overwinnen, en voor beter onderwijs gezorgd, geheel en al beantwoordende aan de eischen van het beroep dat de knaap zal uitoefenen? Bekwaamheid zal toch wel in alles en voor alles wenschelijk en nuttig geacht worden, niemand die dat ontkennen zal, noch ook dat hij die meer weet dan een ander, ook meer kans heeft om beter te slagen in zijn bedrijf; waarom dan niet gezorgd dat zij wier lot men zoo goed en zoo voorspoedig wenscht te maken als maar mogelijk is, die noodige en nuttige bekwaamheden verkrijgen?

„Maar men maakt op die handelsscholen halve geleerden van de jongens, zij worden meesters in allerlei dingen die zij op kantoor toch niet noodig hebben. Wat baat al dat leeren van natuurkunde en scheikunde en werktuigkunde en meetkunde en welke kunde niet al, waarvan de jongens later niets geen nut hebben? Leer hen liever mooi schrijven, zuiver en vlug rekenen, goed vreemde talen spreken en schrijven, dan al dat wetenschappelijk gesnor”, zoo hooren wij nog velen spreken. „Maar waarom zal men hen wel het laatste en niet het eerste leeren?” vragen wij op onze beurt. Is er wat tegen, dat een beschaafd man *iets* ten minste weet van de natuur waarin hij leeft, gezwegen nog of zijne onbekendheid daarmede niet veeleer eene schande is? Daarenboven, weet men van een jongen van veertien jaar bijv., zoo stellig dat hij koopman en niet liever fabrikant zal worden, zoodra hij eene opleiding ontvangt die voor beide, immers zoo naauw aan elkaar verwante vakken, geschikt is? Voorbeelden te over zouden wij kunnen noemen van knapen die op de handelsscholen zooveel lust kregen voor chemie en technologie, vakken waarvan zij daar voor 't eerst iets hoorden, dat zij als van zelve hun plan opgaven om kooplui te worden, en fabrikanten werden. Juist om die keuze niet weg te nemen, is 't wenschelijk dat ook de beginselen van die vakken onderwezen worden, terwijl de kennis daarvan toch ook voor den koopman waarlijk niet schadelijk zal genoemd worden. Erkennen wij het volmondig, dat op onze middelbare school veel te gebrekkig en veel te onvolledig onderwijs gegeven wordt, dan dat de knaap bij het verlaten daarvan flink beslagen ten ijs zou komen, wanneer hij den kantoorkruk beklimt of

de fabriek betreedt. Vooral zij, die vergelijken wat zij in hun jongeren tijd geleerd hebben en wat nu hunne kinderen leeren, vooral zij zullen die jongeren gelukkig prijzen dat hun een zooveel beter onderrigt wordt gegeven, en wanneer men dat betere prijst, zou men dan het nòg betere niet ook nog meer prijzen? Waarlijk, wanneer de menschen meer en beter onderwezen waren in hun jeugd, er zouden zoo vele maatschappelijke kwalen niet bestaan waarover wij nu klagen, en die wij nu op alle mogelijke wijzen trachten uit te roeijen.

Maar wat wordt er eigenlijk voor overbodigs op die handelsscholen geleerd, en wat 't geen men zelfs min of meer schadelijk en te hoog voor den jongen koopman noemt? Het programma der Dresdener school, zeker al eene zeer wetenschappelijke inrigting van dien aard, zal dan ook wel eene menigte van die overtollige vakken inhouden. Laten wij 't eens nagaan. De school is in twee afdeelingen gesplitst, de eerste voor de jongelui die al op kantoor zijn en die maar tien uur in de week onderrigt genieten, de tweede voor allen die er geheel hunne opleiding ontvangen. En wat leeren zij nu in de eerste afdeeling? Talen, duitsch, fransch en engelsch, koopmansrekenen, kantoorwerk, boekhouden, correspondentie en schoonschrijven. Is daarin iets overtolligs? Nu de tweede. Daarin leeren de knapen de drie bovengenoemde talen en het italiaansch, immers niet geheel en al overbodig, sedert de Grieken den handel met de Middellandsche zee zoo zeer uitgebreid hebben; algemeene- en handelsaardrijkskunde, 't welk kooplui en reeders en assuradeurs mogelijk wel eens van pas kan komen in hun werk; algemeene- en handelsgeschiedenis, iets wat toch wel voor ieder koopman niet alleen veel aantrekkelijks, maar nog veel meer nuttigs hebben zal; staathuishoudkunde en statistiek, twee voorzeker nog jeugdige bestanddeelen van het onderwijs, maar die in den tegenwoordigen tijd onmisbaar genoemd mogen worden voor den handelaar, die immers geheel leven moet van de juiste kennis van aanbod en vraag, de hoofdelementen der eerste wetenschap, en die aanschouwelijk worden gemaakt door de tweede; goederenkennis, wat zeker ieder koopman noodig heeft; koopmansrekenen, boekhouden, correspondentie, het algemeen kantoorwerk, schoonschrijven en teekenen; moet hier iets uitgeligt worden? Maar nu komen de meer betwistbare wetenschappen aan: natuurgeschiedenis, natuurkunde, scheikunde, mechanische technologie, die echter daarom wel moeten onderwezen worden op eene school als deze, omdat de knapen er al op veertienjarigen leeftijd komen en dan, zoo als wij vroeger zeiden, meermalen nog eene keuze moeten doen tusschen handel en nijverheid. Gaan zij tot de nijverheid over, dan moeten zij zich deze vakken natuurlijk krachtig eigenmaken,

maar worden zij kooplui, dan kunnen zij daarvan alleen de beginselen of wel alleen zooveel aanleeren, als men de kennis, vooral van de natuurkunde, voor een ieder niet alleen wenschelijk maar zelfs noodzakelijk mag noemen; schei- en werktuigkunde zijn dan des noods overbodig, maar weet de koopman er ook wat van, des te beter. Wij zijn evenzeer tegen een tè wetenschappelijk onderwijs voor den jongen handelaar als de hardnekkigste voorstander van al het oude, en wij erkennen volstrekt de juistheid niet van het beweren van sommigen, dat de koopman zijne goederen scheikundig moet kunnen onderzoeken; dat moet hij integendeel overlaten aan den scheikundige van beroep, diens kennis moet hij koopen en gebruiken, even als hij zijn eigen kleeren niet maakt noch zijn eigen brood bakt; dat is verdeling van den arbeid, en het leeren van veelomvattende wetenschappen als scheikunde voor wien die kennis niet bepaald noodig is, bevordert die treurige oppervlakkigheid, het gevolg van te veel leeren, en vormt die hoogwijze *vielwissers*, waaraan vooral onze Duitsche naburen geen gebrek hebben, juist door hun tè veel omvattend onderwijs. Wanneer de jonge koopman alleen maar natuurkunde leert, iets onmisbaars, dan zouden wij ons zeer goed kunnen vereenigen met het geheele weglaten voor hem van het schei- en werktuigkundig onderwijs. Ten slotte vinden wij nog op het programma vermeld: handels-, wissel- en zee-regt. En tegen het onderwijs daarin, zijn wij, hoe vreemd het voor ons, als zelf koopman zijnde, misschien moge klinken, zeer bepaald, want wij zien daarin geenerlei nut. Handels-, zee- en wisselregt, 't is nog al zoo iets! Hoe ontzaggelijk, ja ongeloofelijk klein is het aantal der regtsgeleerden in onze groote koopsteden zelfs, die, ten spijt dikwijls van hunne speciale studie van die vakken, zich zooveel daarvan hebben kunnen eigen maken, dat hunne adviezen het bewijs leveren van een zeker meesterschap over die vakken. Hoe weinigen van de vele advocaten in onze koopsteden, die eene goede handelspraktijk hebben, hoe zij die ook allen begeeren. En nu zal men knapen, die nog niet eens het onderwerp kennen waarover dat regt uitspraak doet, nu zal men hen al vermoeijen met de kennis van dat regt! De eenige reden waarom wij mogelijk die vakken op het programma maar zouden laten staan is, dat het onderwijs daarin toch wel niet veel zal beduiden. Wat moet reeds de man die dat onderwijs geeft een feniks zijn; natuurlijk een bekwaam jurist, maar die daarenboven de gaaf heeft om zijn zoo moeilijk en zoo ingewikkeld onderwerp in zulk een bevattelijken vorm te gieten, dat hij begrepen wordt door knapen, die het onderwerp zelfs nog maar zeer oppervlakkig kennen. Neen, dergelijk onderwijs lijkt heel wat wanneer men die groote woorden, handels-, zee- en

wisselregt zoo ziet staan op het programma maar inderdaad zal het bitter weinig beduiden. Dat de volwassen koopman, die jaren lang zaken gezien en gedaan heeft, dat hij het een of ander handboek voor die vakken bestudeert, dat is zeker zeer wenschelijk, omdat het natuurlijk goed is dat een ieder de wetten kent die op zijn beroep gemaakt zijn, maar bij de minste wezenlijke kwestie zal hij toch zijn regtsgeleerde, den man van het vak moeten raadplegen. En dan is het zeeregt nog weder eene geheele specialiteit, afgescheiden van handel en wisselregt. Wie ze kent, die menigte ingewikkelde kwestieën die bij de minste avary voorkomen, hij zal het zeer toejuichen dat bekwame regtsgeleerden zich meer en meer uitsluitend aan de kennis en aan de behandeling van het zeeregt toewijden. Wanneer wij dus het onderwijs in die vakken aan de handelsschool afkeuren en dat liever zouden overgelaten zien voor een cursus van reeds geheel in den handel ervaren kooplui, geleid door een ook in de praktijk ervaren en bekwaam regtsgeleerde, dan zullen wij reeds aan een groot bezwaar te gemoet komen van hen, die zoozeer tegen dat tè wetenschappelijk onderrigt van jeugdige handelaars te velde trekken. En de chemie en werktuigkunde willen wij voor ons ook wel voor hen laten varen? Wat blijft er dan nog over dat men in het programma zou afkeuren?

Eene speciale opleiding voor den handel bevelen wij dan ten slotte een ieder aan die in den handel zijn bestaan wil zoeken. Er wordt meer van den handelaar in den tegenwoordigen tijd vereischt, hij trachte dan door beter onderwijs aan die grootere eischen te voldoen. Uitmuntend is de gelegenheid die de Leipziger handelsschool daarvoor aanbiedt. Maar een andere vraag is 't, waarom wij Nederlanders juist naar den vreemde zouden trekken om dáár te genieten, wat ons immers te Amsterdam evenzeer aangeboden wordt. De handelsschool aldaar moge niet op dien omvang kunnen roemen als de Leipziger, zij heeft ook nog niet als deze meer dan twintig of dertig jaren bestaan, noch was zij voortdurend rijkelijk gesteund door overvloed van middelen, hoe waarlijk boven allen lof verheven de krachtige hulp ook moge geweest zijn, die ettelijke welwillende mannen haar in den beginne verleend hebben. In plaats van het troetelkind van regering en handelsstand te zijn, zoo als de Leipziger school zich beroemen mag, is de Amsterdamsche school door de regering der hoofdstad op eene ongehoofelijke wijze veronachtzaamd, als ware handelsonderwijs in eene handelsstad eene overtolligheid, en als ware het aankweken van bekwame kooplui in zoo groot eene koopstad eene noodlooze moeite! Wat die regering verkeerd doet, dat moeten de ingezetenen van stad en land beide verbeteren. Dat kàn, dat moet vooral de handelsstand

doen. Waarom die school niet krachtig ondersteund, om den weg tot haar verbetering en uitbreiding te banen, daar dat immers alleen door het publiek geschieden kan, nu het gemeentebestuur der hoofdstad de zaak eenvoudig aan haar lot overlaat? Vraagt men naar de resultaten van die school, dan moeten wij in die vraag reeds een bewijs van gebrek aan belangstelling zien, want tot het bijwonen van het pas gehouden examen werd herhaaldelijk een ieder door de dagbladen uitgenoodigd. Men zou daar de groote vorderingen gezien hebben die dat ruim dertigtal leerlingen in korten tijd gemaakt heeft, en de namen van verschillende der jongelieden zou bewijzen, dat mannen die aan het hoofd onzer grootste inrigtingen van handel en nijverheid staan hunne zonen naar die school gezonden hebben, om er hunne opleiding te ontvangen. Wil men veranderingen, wil men verbeteringen in die school gebragt zien, men noeme die, men wijze die aan, ze zullen gaarne worden ingevoerd, wanneer men maar tevens door het zenden van jongelieden naar die school, de middelen daartoe verstrekt. En willen zij die reeds op kantoren werkzaam zijn in een avond-cursus leeren, wat zij des daags door hun beroep onmogelijk kunnen doen, ook aan hun wensch zal volgaarne gehoor gegeven worden, zoodra het verlangen daartoe kenbaar gemaakt wordt en het aantal der zoodanigen de kosten van dien cursus zou bestrijden. Men heeft dus hier de zaak van het onderwijs nog oneindig meer in zijne hand dan daar buiten, en daarenboven zal het uit zijnen aard alhier meer naar de bepaalde behoeften van onzen eigen handel ingerigt zijn en misschien ook nog meer praktisch en minder wetenschappelijk dan in den vreemde. Waarom dan, nogmaals vragen wij het, waarom dan in den vreemde gezocht, wat in onzen eigen kring te vinden is, wanneer wij de zaak maar willen ondersteunen en bevorderen? Wat zou niet een schaar van jongelieden ook uit den vreemde naar ons toestroomen, wanneer hier, in dat als praktische en zoo bij uitstek als commercieel geroemde Nederland, in eene koopstad als Amsterdam of Rotterdam — want waarom ook daar niet eene dergelijke inrigting geopend? — eene op flinken leest geschoeide handelsschool bestond?

De hoofdzaak evenwel, die wij blijven aanbevelen, is goed en dergelijk handelsonderwijs, 't zij dan hier te lande, 't zij elders genoten. En wanneer wij dan een woord van voorkeur uiten voor de Amsterdamsche school, dan zal men dat ons als Nederlander niet euvel duiden, noch het misbillijken dat wij een woord van aanbeveling spreken voor eene inrigting, die waarlijk reeds zoo goed is met de weinige middelen waarover zij beschikken kan, en die zoo uitnemend worden kan, wanneer zij maar meer ondersteuning vindt. Wij juichen de po-

gingen van den heer STEINHAUS toe, omdat zijn onderwijs knappe handelslui voor ons vaderland vormt, en wij hopen dat zij, die aan een verblijf in den vreemde voor hunne jongelui de voorkeur geven boven het verblijf hier te land, aan zijne oproeping gehoor zullen geven, en van de uitmuntende leiding die hij zijnen leerlingen geeft, gebruik zullen maken; maar nog meer bevelen wij de Amsterdamsche handelschool of de oprigting eener handelschool te Rotterdam aan, opdat deze zoo gewigtige zaak voor ons nationaal bestaan, ook in waarheid eene nationale moge worden.

P. N. MULLER.

Handelcijfers. Uitvoeren van katoenen goederen uit Engeland (calicots, cambrics en muslins, fustians en gemengde stoffen) over de eerste halfjaren 1857 en 1858, in millioentallen yards en duizendtallen ponden sterling, gedecl. waarde. (Verg. de vorige Nos. voor de eerste maanden.)

	Naar Nederland.		Naar Java.		Naar Eng. O.-Indië.		Totaal naar alle landen.	
	Yards.	Pd. st.	Yards.	Pd. st.	Yards.	Pd. st.	Yards.	Pd. St.
1857	18 ⁷	314	15 ⁸	241	265	3116	1017 m.	14.511 d.
1858	17 ²	320	19	261	386	4523	1087	14.782

Uitvoeren van katoenen garens uit Engeland, voor de eerste halfjaren 1857 en 1858 in millioentallen Eng. ponden en duizendtallen pond. sterling (gedekl. waarde).

	Naar Rusland.		N. Hanzé steden.		Naar Nederland.		N. Eng. O. Indië.		Tot. naar alle land.	
	Pond.	Pd. st.	Pond.	Pd. st.	Pond.	Pd. st.	Pond.	Pd. st.	Pond.	Pd. st.
1857	3 ¹	167	25 ⁴	1256	15 ⁴	907	9 ⁶	540	83 ¹ m.	4.004 d.
1858	1 ¹	97	20 ⁶	1078	13 ⁴	742	18 ¹	967	94 ⁷	4.477 d.
